

بنای تاریخی شرکت فرش کرمان به بخش خصوصی واگذار می‌شود؛

بارقه امید احیای عمارت فرش کرمان

دنبال می‌شود.

قاطعیت استان در نجات بنای تاریخی در همین حال، استاندار کرمان اوایل خردادماه امسال در جلسه شورای گفت‌وگو دولت و بخش خصوصی که با موضوع فرش برگزار شد، نکته‌ای را مطرح کرد که می‌تواند نشانگر وجود یک مانع بر سر راه احیای شرکت فرش باشد. در این باره، محمدعلی طالبی گفته است: «پیگیری‌های لازم برای واگذاری باغ‌موزه فرش به مجموعه‌ای که مورد نظر استان است در جریان بوده و امیدواریم با موافقت وزیر صمت به نتیجه برسند. در غیر این صورت، استان اختیارات قانونی لازم را از طریق شورای برنامه‌ریزی، تفویض اختیار هیئت دولت به استانداران و همچنین شورای دستگاه‌های نظارتی برای تصمیم‌گیری در خصوص تغییر بهره‌برداری این ساختمان در اختیار دارد.»

رئیس اداره فرش صمت کرمان در پاسخ به خبرنگار ایرنا توضیح داد که این اظهارات استاندار در واقع گره‌گشایی قانونی از موضوع واگذاری بنای شرکت فرش به بخش خصوصی است.

اسلامی اظهار کرد: سند این باغ به نام مرکز ملی فرش ایران از زیرمجموعه‌های وزارت صمت، معدن و تجارت صادر شده و اکنون در اختیار اداره کل صمت استان کرمان است. از سال ۹۶ تاکنون چند وزیر و رئیس مرکز ملی فرش از این بنا بازدید کردند ولی تاکنون مجوزی به ما داده نشده است که بتوانیم از طریق استان، این بنا را به بخش خصوصی واگذار کنیم و به بهره‌برداری برسانیم.

وی با بیان اینکه تاکنون وزارتخانه این مجوز را نداده است، افزود: اخیراً در پی تماس تلفنی استاندار با وزیر صمت، این امیدواری را داده‌اند که مشکل حل و مجوز داده خواهد شد که در این صورت، از طریق فراخوان، بخش خصوصی توانمند را انتخاب خواهیم کرد و طی قرارداد بی‌اوتی واگذاری صورت خواهد گرفت.

رئیس اداره فرش اداره کل صمت، معدن و تجارت استان کرمان تصریح کرد: منظور استاندار از این صحبتی که مطرح کرده‌اند است که اگر مجوز واگذاری به استان کرمان داده نشود، با استفاده از اختیارات قانونی، بقیه مراحل را انجام خواهند داد.

اسلامی به این پرسش که آیا امسال حتما پروژه مرمت شرکت فرش کرمان آغاز می‌شود؟ پاسخ مثبت داد و گفت: با حمایت وزیر صمت و استاندار کرمان و رئیس جدید مرکز ملی فرش و اداره کل صمت استان کرمان در نیمه نخست امسال به بخش خصوصی توانمند واگذار و کار مرمت و احیا آغاز خواهد شد.

هرچند پیچیدگی‌های حقوقی و اداری در کنار کم‌کاری‌هایی که شده، سال‌هاست که مسیر احیای این مجموعه را دشوار کرده است اما اظهارات مسئولان و پیگیری‌های اخیر استاندار کرمان نشان می‌دهد که پرونده واگذاری و مرمت آن به نقطه تعیین‌کننده‌ای رسیده است. فروردین‌ماه امسال، از سوی صمت استان کرمان این وعده داده شد که تا اردیبهشت‌ماه واگذاری انجام می‌شود اما نشد. اکنون چنانچه وعده‌های جدید مطرح شده در ماه‌های آینده عملی شود، این بنای ارزشمند می‌تواند پس از دهه‌ها رکود، بار دیگر به کانونی برای فرهنگ، گردشگری، آموزش و اقتصاد فرش کرمان تبدیل شود و فصل تازه‌ای در حیات یکی از مهم‌ترین میراث‌های صنعتی و هنری کشور رقم بخورد.

تشکل‌های مرتبط با فرش نیز در این بنا مستقر خواهند شد، گفت: ۲ سالن رنگرزی در این ساختمان وجود دارد که یکی مرمت شده و دیگری در برنامه است تا مرمت شود. ایجاد سالن آموزشی در انبارهای خامه و نخ و پشم نیز از جمله برنامه‌هاست.

تکاپو برای راه‌اندازی موزه فرش
وی بیان کرد: فضای کارگاهی که در ساختمان شرکت فرش وجود دارد می‌تواند به موزه فرش کرمان تبدیل شود به خصوص اینکه برخی دستگاه‌های تولید قدیمی از جمله ۲ ماشین ریسندگی وجود دارد که می‌توان آن را در موزه به نمایش گذاشت.

رئیس اداره فرش صمت کرمان از راه‌اندازی کافه فرش و شربتخانه شاه‌عباسی در ساختمان مسکونی قدیمی در وسط باغ خبر داد و افزود: بخشی از فضای باغ را می‌توان به تولید انواع گیاهان دارویی اختصاص داد؛ به خصوص اینکه چاه‌های آبی هم در این ساختمان وجود دارد.

اسلامی ادامه داد: گاوگرد و آب‌انبار قدیمی نیز در این مجموعه وجود دارد که در حال ریزش است و باید آن را مرمت و بازسازی کرد. وی با اشاره به اینکه در سال‌های گذشته حدود یک میلیارد تومان هزینه کرده و مرمت اضطراری را در بنا انجام دادیم تا از تخریب آن جلوگیری شود، اذعان کرد: برای بهره‌برداری از این بنای ارزشمند در راستای ظرفیت‌های گردشگری و فرهنگی و اقتصادی نیاز به فعالیتهای گسترده است.

هتل و آمفی‌تئاتر و باغ گیاه‌شناسی
رئیس اداره فرش اداره کل صمت، معدن و تجارت استان کرمان در پاسخ به این پرسش خبرنگار ایرنا که برای ایجاد فضاهای جدید در این مجموعه تاریخی، قرار است چه اقداماتی انجام شود؟ اظهار کرد: یکی از برنامه‌های ما راه‌اندازی هتل سنتی کبری «ویس کرمان» است که مشابه هتل عباسی اصفهان اما متناسب با معماری موجود بنای تاریخی شرکت فرش کرمان خواهد بود.

اسلامی با بیان اینکه این هتل هم‌نام گران‌ترین فرش جهان است، افزود: فرش ویس کرمان از جنس ابریشم است و در سال ۹۲ به قیمت ۱۳۰ میلیارد تومان در حراجی کریستین لندن به فروش رفت.

اسلامی افزود: ایجاد سالن آمفی‌تئاتر «ترنج» برای برگزاری سمینارها و کارگاه‌های آموزشی از دیگر برنامه‌هایی است که در راستای ایجاد فضاهای جدید در شرکت فرش کرمان دنبال می‌کنیم همچنین قرار شد نیم‌سایت نمایشگاهی «درختی» را در این مکان دایر کنیم تا به محلی برای فروش صنایع دستی مرتبط با فرش اختصاص یابد.

وی از ایجاد بازارچه سنتی عشایر به نام «سزگاگاه» برای عرضه محصولات عشایر استان کرمان نیز خبر داد و بیان کرد: فاز آخر این طرح، احداث باغ گیاه‌شناسی است که «پنه‌جقه» است به خصوص با توجه به وجود چهار چاه آب در این محل، امکان خوبی برای احداث این باغ داریم. رئیس اداره فرش صمت کرمان با بیان اینکه طرح را در سه فاز و طی پنج سال برنامه‌ریزی کرده‌ایم، گفت: با اجرای آن ۹۰ نفر به صورت مستقیم و ۴۰۰ نفر به‌طور غیرمستقیم مشغول به کار خواهند شد. اسلامی اظهار کرد: طرح مرمت و احیای بنای تاریخی شرکت فرش، در راستای پروژه کرمان برقرار و لیخند دنیا به کرمان ۱۴۰۵ با جدیت

آسیب‌های آن بیمناک شد و وزارت اقتصاد در سال ۱۳۰۹ خورشیدی موسسه قالی ایران را بنیان نهاد و بعد از آن، تمامی شرکت‌های خارجی اعم از کمپانی هند شرقی که شرکت فرش کرمان یکی از نمایندگی‌های آن بود بازاریهای فرش ایران را ترک کردند روح‌الله اسلامی با بیان اینکه در سال ۱۳۱۴ خورشیدی شرکت سهامی فرش ایران تاسیس شد، افزود: این شرکت، تا سال‌های طولانی حوزه تولید و صادرات عملکرد درخشانی داشت و فرش‌های آن در کل دنیا، زبانزد خاص و عام بود تا اینکه در طول سه دهه‌ی اخیر کم‌کم عملکرد آن ضعیف شد.

رئیس اداره فرش صمت کرمان ادامه داد: سال ۱۳۸۲ خورشیدی بود که تشخیص داده شد ضعف شرکت به دلیل مدیریت دولتی آن است و دولت تصمیم گرفت که مدیریت آن را به صندوق بازنشستگی واگذار کند اما در سال ۸۴ این واگذاری هم از دستور کار خارج شد. اسلامی اظهار کرد: در نیمه دوم سال ۹۰ بود که طبق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی واگذاری شرکت سهامی فرش ایران مجدداً در دستور کار قرار گرفت و سرانجام، در اردیبهشت‌ماه سال ۹۲ نخستین آگهی واگذاری شرکت منتشر شد و بر مبنای آن قرار شد تمامی سهامی آن در تملک وزارت صمت و معدن قرار گیرد.

نجات از خطر واگذاری عمارت
وی با بیان اینکه دومین آگهی در تیرماه همان سال منتشر شد، اما خریداری پیدا نشد، ادامه داد: بعد از آن، وقتی شرکت‌ها به عنوان ردّ دیون به بانک‌ها پیشنهاد شدند، بانک تجارت، شرکت سهامی فرش را بابت مطالبات خود تصاحب کرد.

رئیس اداره فرش اداره کل صمت، معدن و تجارت استان کرمان گفت: شرکت فرش برای وام‌های کلانی که گرفته بود، سند ساختمان شرکت فرش کرمان را به عنوان وثیقه گذاشته بود و صندوق ضمانت صادرات، مدعی مالکیت این بنا شد.

اسلامی افزود: در آن زمان، وضع بسیار نگران‌کننده‌ای پیش آمد اما مسئولان وقت استان و فعالان فرش در رایزنی با وزارت صمت موفق شدند شرکت را تحت تملک وزارت صمت قرار دهند که در سال ۹۴ این اتفاق افتاد و در سال ۹۶ رسماً سند آن به نام مرکز ملی فرش ایران ثبت شد و در اختیار اداره کل صمت، معدن و تجارت استان کرمان قرار گرفت.

وی سپس از باز شدن پرونده مرمت و احیای ساختمان شرکت فرش کرمان در استان خبر داد و گفت: این بنا حدود ۲۱ هزار مترمربع مساحت دارد و از سال ۹۶ که مسئولیت اداره فرش برعهده بنده قرار گرفت، با ارائه طرح‌های کارشناسی درصداحیا و مرمت این بنا و تبدیل آن به مجموعه فرهنگی و اقتصادی برآمدیم.

جزئیاتی از طرح مرمت و احیا
رئیس اداره فرش صمت کرمان با اشاره به تهیه طرح کلی و طرح مربوط به توجیه فنی و اقتصادی این بنا افزود: طرح ما در ۲ بخش شامل احیا و بازسازی امکانات و فضاهای موجود و ایجاد ظرفیت‌های جدید تدوین شد. اسلامی افزود: در آغاز این اقدامات، از سال ۹۶ تا سال ۹۸ حدود یک میلیارد تومان برای ساماندهی بنا هزینه کردیم.

وی با اشاره به ضرورت احیا و مرمت ساختمان شرکت فرش اظهار کرد: با توجه به اینکه بخش‌هایی از این بنا معماری خاصی دارد تلاش کردیم در اولویت بازسازی و احیا قرار بگیرد. یکی از این بخش‌ها، ساختمان اداری است که ایجاد نمایشگاه دائمی فرش در آن پیشنهاد شد.

رئیس اداره فرش صمت کرمان ادامه داد: استقرار تشکل‌های مرتبط با فرش از جمله اتحادیه و انجمن طراحان از دیگر برنامه‌های ما بود که به‌تازگی انجمن فرش دستباف استان کرمان با حضور استاندار در این مکان راه‌اندازی شد. اسلامی با بیان اینکه در آینده دیگر

خارجی به مجموعه‌های داخلی، فعالیت این کمپانی نیز در سال ۱۳۱۴ خورشیدی پایان یافت و این مجموعه، تحت عنوان شرکت سهامی فرش ایران به کار خود ادامه داد؛ نامی که تا امروز بر این عمارت تاریخی باقی مانده است.

روایت‌هایی متفاوت از مالکیت بنا
درباره نخستین مالک این بنا روایت‌های متفاوتی وجود دارد. برخی آن را متعلق به «عطیه بروس» از تاجران شناخته‌شده فرش کرمان می‌دانند و گروهی دیگر معتقدند این مجموعه در اختیار «موسیو تیمو» بازرگان یونانی فعال در صنعت فرش بوده است. با این حال، آنچه که تقریباً مورد اتفاق همه روایت‌هاست، کاربری اولیه این بنا به عنوان یک قالیباف‌خانه و مرکز تولید فرش است.

شرکت فرش کرمان در واقع یک مجموعه کامل تولیدی بود؛ جایی که تمامی مراحل خلق یک قالی از طراحی اولیه تا فروش نهایی در آن انجام می‌شد. ساختمان‌های مختلف مجموعه هر یک وظیفه‌ای مشخص بر عهده داشتند؛ از طراحی نقشه و چله‌کشی گرفته تا ریسندگی، رنگرزی، بافت، شست‌وشو، پرداخت و عرضه محصول نهایی همه در همین مکان صورت می‌گرفت. همین ویژگی، شرکت فرش کرمان را به نمونه‌ای کم‌نظیر از یک زنجیره کامل تولید سنتی تبدیل کرده است.

تلفیقی از معماری سنتی و مدرن
این بنای تاریخی تلفیقی از معماری سنتی و مدرن را دارد و آن‌طور که گفته می‌شود در ۲ فاز ساخته شده است. بناهایی که در ورودی سمت غرب این عمارت قرار دارند شامل باغ، کوشک، گاوگرد و کارگاه‌های رنگرزی و بافت فرش است که در زمانی نزدیک به ۱۰۰ سال پیش ساخته شده‌اند. این بخش از بنا از طرح معماری چهارباغی تبعیت کرده و درختانی از جمله پسته و انار و کاج داشته است.

در سال‌های بعد، هم‌زمان با ورود مصالح و شیوه‌های جدید ساختمانی، فضاهای تازه‌ای در بخش شمال غربی مجموعه به بنا افزوده شد. استفاده از تیرآهن و سقف‌های طاق ضربی در این قسمت‌ها، نشانه‌ای از گذار معماری سنتی به الگوهای مدرن‌تر در اوایل قرن چهاردهم خورشیدی است.

معلق میان مرمت و مرگ
امروز و با گذشت دهه‌ها از دوران رونق شرکت فرش، هنوز می‌توان ردپای آن تاریخ را در گوشه و کنار این مجموعه مشاهده کرد؛ از کارگاه‌های متروک گرفته تا فضاهایی که زمانی محل فعالیت صدها بافنده، رنگرز و طراح بوده‌اند. با این حال، بسیاری از این بخش‌ها سال‌هاست که بدون استفاده رها شده‌اند و آثار فرسودگی به تدریج بر بیکره یکی از مهم‌ترین میراث‌های صنعتی و هنری کرمان سایه انداخته است.

گره احیاء عمارت گشوده می‌شود؟
در یک دهه اخیر، استانداران متعددی به موضوع مرمت و احیای این مجموعه ورود کرده‌اند اما نتوانسته‌اند طلسم را بشکنند به خصوص اینکه در دورانی، این مجموعه به دلیل آنکه در وثیقه بانک بابت دریافت وام بود، تا مریز تغییر مالکیت به نفع بانک مربوطه نیز پیش رفت اما خوشبختانه ورق برگشت و مالکیت آن به وزارت صمت و در استان کرمان به اداره کل صمت، معدن و تجارت واگذار شد.

محمدعلی طالبی استاندار فعلی کرمان نیز همچون اسلاف خود در تلاش است تا این بنای تاریخی را از این وضعیت رهاشدگی برهاند و به نظر می‌رسد در این زمینه موفقیت‌هایی هم کسب کرده است. گواه این ادعا، توضیح متولی دولتی فرش در کرمان است که در ادامه می‌خوانید.

روزگار رفته شرکت فرش
رئیس اداره فرش اداره کل صمت در گفت‌وگو با خبرنگار ایرنا روز سه‌شنبه ۱۲ خردادماه با مرور بخش‌هایی از پیشینه این بنای تاریخی بیان کرد: در آغازین روزهای سده کنونی بود که استیلا و فعالیت شرکت‌های خارجی در امر تولید و صادرات فرش دستباف ایران به چنان سودآوری رسیده بود که حکومت پهلوی، از

گروه جامعه: اگرچه وعده واگذاری و آغاز مرمت عمارت تاریخی شرکت فرش کرمان در اردیبهشت‌ماه امسال به سرانجام نرسید، اما با ورود مستقیم استاندار کرمان و پیگیری‌های مستمر اداره کل صمت، معدن و تجارت به عنوان مالک بنا، نشانه‌هایی از پیشرفت پرونده و نزدیک شدن این بنای ارزشمند به واگذاری و احیا توسط بخش خصوصی دیده می‌شود.

این عمارت که پشت دیوارهایی بلند، در حاشیه بلوار باستانی پاریزی شهر کرمان، قرار گرفته با نام شرکت فرش کرمان شناخته می‌شود و شکل‌گیری آن به اواخر دوره قاجار و سال‌های آغازین حکومت پهلوی اول بازمی‌گردد؛ دورانی که قالی کرمان در بازارهای جهانی اعتباری کم‌نظیر داشت و نام آن بر تارک صنعت فرش جهان می‌درخشید.

بسیاری از بخش‌های آن، بدون استفاده رها شده و آثار فرسودگی به تدریج بر بیکره این میراث مهم صنعتی و هنری کرمان سایه انداخته است.

تلاش دولت‌های محلی کرمان طی دهه‌های گذشته نیز تاکنون برای نجات این بنای ارزشمند بی نتیجه بوده است. استاندار کرمان امسال تلاش تازه‌ای را آغاز کرده که امید می‌رود این حرکت با حمایت بخش غیردولتی در کرمان که خود را علاقه‌مند به پاسداری از گذشته‌ی تاریخی و فرهنگی کرمان نشان می‌دهد، به سرانجام دلخواه و در شان تاریخ این سرزمین کهن برسد. داوری نهایی را اما باید بر عهده‌ی زمانی که پیش روی ما قرار دارد، واگذار کنیم. باید منتظر ماند و دید. اما ارزش و اهمیت این بنا چیست؟

خبرگزاری ایرنا کرمان، ارزش و اهمیت این بنا و سیر توجه و بی‌توجهی به آن را دستمایه‌ی یک جست‌وجو و بررسی خود قرار داده و در مورد تاریخ و این میراث ماندگار که با هویت فرهنگی کرمان گره خورده است یک گزارش خواندنی منتشر کرده، که در ادامه می‌خوانید: شرکت فرش کرمان از معدود بناهایی است که تاریخ معماری و اقتصاد فرش و هنر را در کنار یکدیگر روایت می‌کند. در معماری این بنا، از یک سو، ساختار خانه‌باغ ایرانی با عناصر شاخصی مانند کوشک، گاوگرد و باغ مرکزی، جلوه‌ای از دانش و مهارت معماران بومی را به نمایش گذاشته شده و از سوی دیگر، این مجموعه بخشی از حافظه اقتصادی کرمان و ایران را در خود حفظ کرده است؛ جایی که روزگاری نبض تولید، تجارت و صادرات یکی از ارزشمندترین کالاهای هنری کشور در آن می‌تپید.

بازرگان خارجی در بازار فرش ایران
رونق فرش کرمان در دوره قاجار، هم‌زمان با گسترش حضور شرکت‌های خارجی در بازار ایران بود. در آن سال‌ها، با افزایش تقاضای جهانی برای قالی ایرانی، کمپانی‌های بزرگ تجاری برای سرمایه‌گذاری در مراکز تولید فرش وارد کشور شدند و ساختار سنتی این صنعت را به شبکه‌ای گسترده از تولید و صادرات پیوند زدند.

در شرق ایران، کمپانی هند شرقی که بعدها با نام O.C.M شناخته شد، فعالیت خود را در استان‌هایی مانند کرمان، یزد و خراسان متمرکز کرد و نقش مهمی در ساماندهی تولید و صادرات فرش این مناطق بر عهده گرفت. کرمان نیز به دلیل شهرت جهانی قالی‌هایش، به یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های این شرکت تبدیل شد.

بر اساس روایت‌های تاریخی، محل استقرار شعبه کرمان این کمپانی در همین مجموعه‌ای بوده که امروز به عنوان شرکت فرش کرمان شناخته می‌شود. در این مکان، علاوه بر تولید قالی، معاملات گسترده تجاری و قراردادهای مهم صادراتی نیز انجام می‌شد؛ قراردادهایی که قالی کرمان را به بازارهای اروپا و آمریکا می‌رساند.

با سیاست‌های اقتصادی دولت در دوره رضاشاه و انتقال مالکیت بسیاری از شرکت‌های